

RELACIONS INTERGENERACIONALS A LA UNIVERSITAT OBERTA PER A MAJORS: TRES EXEMPLES D'EXPERIÈNCIES

Relacions intergeneracionals a la Universitat Oberta per a Majors: tres exemples d'experiències

Liberto Macías González

Pere Alzina Seguí

Gemma Tur Ferrer

Resum

Aquest article és una aproximació al moviment intergeneracional que es produeix d'una manera molt significativa en els àmbits de treball amb persones grans. A la primera part de l'article s'exposa el que entenem per relacions intergeneracionals i activitats o programes intergeneracionals, per després fer una ullada als orígens d'aquest tipus de programes i a la seva evolució, des que varen aparèixer els anys seixanta fins als nostres dies. A continuació i a partir d'una cerca i revisió dels programes que es realitzen a Espanya, s'exposen els diferents tipus d'activitats intergeneracionals que s'han realitzat o que estan actualment en marxa, agrupades per característiques similars, tant dels col·lectius que hi participen com de les activitats que es fan.

A la segona part de l'article s'exposen les experiències intergeneracionals que s'han dut a terme a la Universitat Oberta per a Majors (UOM) en els diferents programes que estan en marxa a les diferents illes de l'arxipèlag balear. A Mallorca s'ha realitzat el projecte *Quan jo era petit!*, en el qual han participat alumnes de la UOM i tres escoles de primària. A Menorca s'han realitzat diverses experiències sota el nom de *Junts aprenem més i millor* amb els alumnes de la UOM i alumnes de primària, secundària i universitaris. I a Eivissa han dut a terme per primera vegada aquesta activitat, en la qual els alumnes de la UOM han participat amb els alumnes d'una escola de primària.

Resumen

Este artículo es una aproximación al movimiento intergeneracional que se está produciendo de una manera muy significativa en los ámbitos de trabajo con personas mayores. En la primera parte del artículo se expone lo que entendemos por relaciones intergeneracionales y actividades o programas intergeneracionales, para después hacer una mirada a los orígenes de este tipo de programas y a su evolución, desde que aparecieron en los años sesenta hasta nuestros días. A continuación y a partir de una búsqueda y revisión de los programas que se están realizando en España, se exponen los diferentes tipos de actividades intergeneracionales que se han realizado o que están actualmente en marcha, agrupadas por características similares, tanto de los colectivos que participan como de las actividades que realizan.

En la segunda parte del artículo se exponen las experiencias intergeneracionales que se han realizado en la Universitat Oberta per a Majors (UOM) en los diferentes programas que están en marcha en las diferentes islas del archipiélago balear. En Mallorca se ha realizado el proyecto *Quan jo era petit!!*, en el que han participado alumnos de la UOM i tres escuelas de primaria. En Menorca se han realizado varias experiencias bajo el nombre de *Junts aprenem més i millor* con los alumnos de la UOM y alumnos de primaria, secundaria y universitarios. Y en Eivissa han realizado por primera vez esta actividad en las que los alumnos de la UOM han participado con los alumnos de una escuela de primaria.

1. Els programes intergeneracionals: què volem dir quan ens referim a relacions intergeneracionals

Les institucions i/o entitats que treballen amb els col·lectius de persones grans prioritzen cada vegada més la realització d'activitats en les quals es faci interaccionar i participar diferents generacions no consecutives, és a dir, intenten que les cohorts estiguin ben separades en el temps. Aquest fet s'ha tornat tan quotidià que el nombre d'estudis, investigacions, informes i projectes relacionats amb aquest tema s'ha anat incrementant, i dóna una cobertura molt significativa a un percentatge molt gran i divers de col·lectius (infants, joves, discapacitats, adolescents amb mesures judicials, persones amb privació de llibertat, etc.) que interactuen d'una manera normalitzada amb les persones grans.

En aquest apartat volem donar una visió d'allò que s'entén per programa intergeneracional i quina ha estat la seva evolució a Espanya i a les Balears. Com exposen Newman i Sánchez (2007: 41), es pot dir que el concepte de *relació intergeneracional* fa referència, d'una manera genèrica, a qualsevol interacció que es produeix entre persones o grups pertanyents a distintes generacions. Els autors destaquen el fet que per aconseguir que es produeixin aquestes relacions «no és suficients *estar junts*, l'important és *fer i fer-se junts*, i que aquest fer vagi més enllà de la simple interacció i passi a la relació» (Newman i Sánchez, 2007: 42).

Aquestes relacions intergeneracionals es poden definir, segons els autors anteriors, com totes aquelles relacions, que poden ser de tres tipus diferents: de consens, de cooperació o de conflicte, en les quals, siguin de la modalitat que siguin, s'han d'implicar dues o més generacions, o grups generacionals.

D'aquestes relacions establertes pels respectius col·lectius, com hem assenyalat anteriorment, que podem identificar com a generacions o grups generacionals, es formen i desenvolupen els programes intergeneracionals. Les definicions d'aquest concepte són molt àmplies, encara que els diversos autors el defineixen de maneres molt semblants. Una autora nord-americana, Sally Newman, defineix els programes intergeneracionals com «*aquelles activitats que augmenten la cooperació i l'intercanvi entre dues generacions qualssevol*» (Sáez, 2002: 107-108).

Altres autors, que varen participar en una monografia sobre els programes intergeneracionals (Hattan-Yeo i Ohsako, 2001), defineixen el concepte així: «*els programes intergeneracionals són vehicles per a l'intercanvi determinat i continuat de recursos i aprenentatge entre les generacions més velles i més joves*».

Com podem observar, l'essència del contingut és bàsicament la mateixa, per tant, hem de tenir clar que quan ens referim a activitats o programes intergeneracionals el que estam fent és posar en contacte dues generacions diferents, amb la finalitat d'enriquir aquesta

relació d'aprenentatge amb l'experiència viscuda dels més grans i la necessitat dels més joves d'experimentar coses noves.

El monogràfic de la UNESCO (2001) ens proposa una sèrie de característiques que, segons ells, han de ser les essencials perquè un programa intergeneracional aconseguixi l'èxit. Seguidament descrivim les set característiques que es varen adoptar a Dortmund el 1999:

- a) Que demostrï beneficis mutus per als participants.
- b) Que estableixi nous papers socials i/o noves perspectives per als participants joves i vells.
- c) Que pugui involucrar múltiples generacions. Ha d'incloure almenys dues generacions no adjacents i sense llaços familiars.
- d) Que promogui el coneixement augmentat la comprensió entre les generacions més joves i més velles i el creixement de l'autoestima per a ambdues generacions.
- e) Que s'adreci a problemes socials i polítiques apropiades per a aquelles generacions involucrades.
- f) Que inclogui els elements d'una bona planificació del programa.
- g) Que es desenvolupin relacions intergeneracionals.

Com podem observar seguidament, els autors Newman i Sánchez (2007: 39) ens exposen uns trets molt similars als que ja varen aparèixer al monogràfic de la UNESCO, ells expliquen que, encara que hi hagi moltes definicions, hi ha tres elements que es poden considerar els trets que els programes intergeneracionals tenen en comú o com a elements coincidents. Aquests elements en comú són:

- a) En qualsevol programa intergeneracional hi participen persones de diferents generacions.
- b) La participació en un programa intergeneracional implica activitats dirigides a assolir uns objectius beneficiosos per a totes aquestes persones.
- c) Gràcies als programes intergeneracionals, els participants mantenen relacions d'intercanvi entre ells.

Però, com varen aparèixer els programes que intentaven facilitar les relacions entre diferents generacions? Segons Newman i Sánchez (2007), els primers programes intergeneracionals varen aparèixer en la dècada dels anys seixanta als Estats Units pel gran distanciament que hi havia entre les distintes generacions, va arribar un moment en què la separació geogràfica dels familiars joves i grans deguda als canvis de ciutat per motius laborals estava fent que els membres de la mateixa família s'anassin distanciament cada vegada més i, per tant, aquest fet va donar pas a l'aparició d'aspectes negatius i a la formació d'estereotips i mites entre els joves i les persones grans, i es va produir una pèrdua d'interacció entre aquestes dues generacions, un aïllament de les persones grans i, per tant, una percepció negativa dels diferents col·lectius.

Més endavant, cap als anys noranta, també als Estats Units i al Canadà, es varen desenvolupar programes intergeneracionals amb una finalitat específica, es varen plantejar l'objectiu d'abordar problemes socials relacionats amb les necessitats culturals, socials i econòmiques de diversos col·lectius i entorns. En aquests moments es varen ocupar d'intentar pal·liar problemes que afectaven aquestes dues poblacions més vulnerables, joves i persones grans, com a exemples podem destacar la baixa autoestima, l'abús de les drogues i de l'alcohol, els baixos resultats escolars, l'aïllament, la falta de sistemes de suport adequats, la desocupació i la desconexió amb la família i amb la societat.

A final de la dècada dels noranta, els programes intergeneracionals comencen a desenvolupar-se amb força a Europa. Apareixen com a resposta a problemàtiques com ara la difícil integració de les persones immigrants, en el cas d'Holanda, les qüestions polítiques relacionades amb la inclusió i els nous papers de la persona gran, al Regne Unit, o la percepció d'una certa crisi en els models de solidaritat familiar tradicionals i l'interès per impulsar l'envelliment actiu, en el cas d'Espanya.

2. Els programes intergeneracionals a Espanya

Segons els criteris que varen seguir els autors Sánchez i Díaz (2005) per poder classificar els diferents programes intergeneracionals que es varen iniciar a Espanya, aquests es poden classificar en quatre tipus:

1. Els adults grans fan de tutors i/o mentors als nins i als joves, per tal de donar suport i orientar les generacions més joves.
2. Els nins i els joves interaccionen amb les persones grans, els fan visites, acompanyaments i realitzen tasques que els grans no poden fer en un moment determinat.
3. Les persones grans col·laboren amb els nins i els joves per tal de desenvolupar activitats que tenen un benefici per a la comunitat.
4. Les persones grans, els joves i els nins participen junts en activitats informals de qualsevol àmbit, és a dir, d'aprenentatge, d'oci, d'esport, entre altres.

Altres autors han fet altres classificacions basant-se en altres models, MacCallum *et. al.* (2006) exposa quatre tipus de pràctiques intergeneracionals segons els diversos nivells d'interacció entre els participants:

- «Nivell 1 (*juxtaposició*): diferents grups generacionals comparteixen un local i mantenen contactes esporàdics; s'intenta, d'una banda, que els grups implicats percebin que es troben en un entorn segur i, de l'altra, que es vagi donant lloc a un acostament i col·laboració entre ells.
- Nivell 2 (*intersecció*): els participants comencen a interactuar; ja no sols coincideixen en un lloc, sinó que duen a terme alguna activitat conjuntament. El nivell d'interacció

encara és baix i cada participant continua tenint com a referent el seu propi grup generacional. Les visites de nins i nines o joves a residències de persones grans són un exemple d'un programa d'aquest tipus: és habitual que aquesta activitat no suposi que nins, joves i grans deixin de veure's, per damunt de tot, com a membres de les seves respectives generacions.

- Nivell 3 (*agrupament*): nins, joves i grans s'integren en grups (o en parelles) de nova creació per treballar conjuntament en la realització d'un programa intergeneracional. En aquest nivell, la innovació és evident i la interacció, continuada durant el període de temps que dura el programa. Els programes intergeneracionals en els quals persones grans acudeixen a un centre escolar, durant tot el curs acadèmic, per actuar de mentors i tutors amb nins i nines en fase d'aprenentatge de la lectura, són un bon exemple d'un programa d'aquest tipus.
- Nivell 4 (*convivència*): en aquest nivell, el millor exemple de programa intergeneracional és representat pels anomenats *centres intergeneracionals*. Més enllà d'un seguit d'activitats conjuntes organitzades durant un temps, en aquest cas parlem d'una situació quotidiana de convivència intergeneracional en la qual les persones decideixen i planegen, sobre la marxa, les seves relacions, els objectius i les tasques comunes. Aquest nivell és el més pròxim a l'ideal d'*una societat per a totes les edats*.» (Newman i Sánchez, 2007)

Per donar un altre punt de vista, podem comentar l'autor Manheimer (1997), que fa una reflexió sobre els programes intergeneracionals exposant que aquest tipus de programes s'haurien de basar en la solidaritat social, és a dir, fer alguna cosa pels altres, ja siguin petits, joves o grans. Amb aquestes relacions estàs afavorint relacions d'aprenentatge i de col·laboració amb altres generacions.

Fent una recerca de programes que tenen com a objectiu principal facilitar les relacions intergeneracionals, bé en l'àmbit de l'educació, bé en l'àmbit social, hem pogut comprovar que és un tema que cada vegada s'està treballant més i s'hi estan implicant més institucions i entitats de diferents àmbits d'actuació en el col·lectiu de les persones grans. En aquest àmbit d'actuació hem pogut comprovar que amb l'objectiu de fer interactuar distintes generacions s'estan fent activitats molt diverses. Hem trobat tota aquesta varietat de projectes, alguns dels quals són actuacions puntuals, però altres s'estan consolidant amb el transcurs dels anys:

- Projectes que fan interactuar persones grans que es troben en algun tipus de centre residencial (residència, centre de dia, etc.) i nins i nines estudiants dels diferents nivells educatius (infantil, primària, secundària) i els fan relacionar-se.
 - *Gent Gran, Gent Petita; una experiència compartida*: activitat desenvolupada pels residents de la residència de gent gran de Maó i els estudiants d'educació primària de Maó.
 - *La Universitat, un espai de trobada per a persones grans i joves*: activitat desenvolupada per les persones grans usuàries dels centres de l'Institut Murcià

d'Acció Social (IMAS) de la regió de Múrcia i joves universitaris de la diplomatura d'Educació Social de la Universitat de Múrcia.

- *De 3 a 103 i De 5 a 105*: activitat organitzada per la Creu Roja Joventut de Navarra en els períodes de vacances. Es relacionen els nins i nines que són al campament i els residents d'una residència per a persones grans.
 - *Ensenya'm a viure*: activitat desenvolupada per les persones grans d'una residència amb joves de 16 a 18 anys d'un institut de la Corunya.
 - *¿Aprenem, iaio, aprenem, iaia?*: aquesta activitat es realitza en un centre de dia de València amb els seus residents i els néts dels residents, a més d'altres nins.
 - *Taller de titelles*: l'activitat la duu a terme el Centre Social de Gent Gran de Mieres (Astúries), s'emmarca dins el Programa Intergeneracional Recuperant Memòries, Construint Futur. Hi participen amb les escoles.
 - *Titelles a l'escola*: activitat desenvolupada per les persones grans del centre social de persones grans i centre de dia de Moreda de Aller (Astúries) i els estudiants d'educació primària.
 - *Projecte d'Intercanvi Intergeneracional en Centres d'Educació Primària*: activitat que es duu a terme a les escoles de primària amb la participació dels residents del centre de dia de Yecla (Múrcia).
 - *Projecte d'integració social a través del teatre*: l'activitat es desenvolupa amb les persones grans d'una residència assistida (residència de persones grans Concepción Arenal de la Corunya) i posteriorment fan les representacions en les escoles i altres centres.
 - *Programa d'ajuda mútua entre joves en dificultat sociofamiliar*: activitat desenvolupada pel centre integral d'atenció a persones grans de San Prudencio (Àlaba) i el centre de joves.
 - *Programa intergeneracionallintercultural entre persones grans i persones privades de llibertat*: activitat desenvolupada per l'Ajuntament de Vitòria Gasteiz (Àlaba) i persones en situació de privació de llibertat.
- Alumnes grans que en aquest moment cursen un programa universitari per a gent gran i es relacionen amb les escoles d'infantil, primària i secundària i hi aprenen els seus coneixements.
 - *Quan jo era petit*: activitat desenvolupada pels alumnes de la Universitat Oberta per a Majors (UOM) del campus universitari i escoles d'educació primària de Palma.
 - *Junts aprenem més i millor*: activitat desenvolupada pels alumnes de la Universitat Oberta per a Majors (UOM) de la Seu universitària de Menorca i escoles d'educació primària i secundària d'Alaior.
 - *Experiència intergeneracional*: activitat desenvolupada pels alumnes de la Universitat Oberta per a Majors (UOM) de la Seu universitària d'Eivissa i Formentera i escoles d'educació primària d'Eivissa.
 - *Programa de convivència intergeneracional*: activitat desenvolupada per la Universitat de Valladolid i escoles de les localitats de Palència, Segòvia, Sòria i Valladolid.

- Projectes organitzats per entitats públiques de les diverses administracions públiques del país.
 - *Ansina Solidaria; raons per ser solidaris*: activitat organitzada per la Unitat d'Intervenció Social de l'Institut Insular d'Atenció Social i Sociosanitària de Tenerife.
 - *Punt de mediació i orientació intergeneracional*: activitat organitzada per la Regidoria de Col·laboració Intergeneracional: Gent Gran, Joventut i Infància de l'Ajuntament de Camargo (Cantàbria).
 - *Trencant distàncies*: activitat organitzada per la Conselleria de Benestar Social dins el programa d'atenció integral a persones grans d'Oviedo.
- El museu com a espai propi per dur a terme activitats que facin participar-hi diferents generacions.
 - *La memòria industrial*: projecte organitzat pel Museum Cemento Rezola de Donosti. El taller es desenvolupa a través de l'intercanvi de coneixements i experiències entre joves i persones grans.
- Activitats que prioritzen les relacions entre els avis i àvies i els seus néts i nètes, així com la possibilitat de rompre estereotips relacionats amb els dos col·lectius.
 - *Tenim molt en comú*: activitat desenvolupada per la Fundació Pfizer de Madrid.
 - *Escola d'avis*: activitat desenvolupada per la Mancomunitat Intermunicipal Barri del Crist d'Aldaia-Quart de Poblet (València).
 - *Convivre amb els nètes*: activitat duta a terme per l'Obra Social de Caixa Catalunya de Barcelona.
 - *D'acampada amb els meus avis*: activitat organitzada pel Centre Gerontològic Amma Mutilva de Navarra.
 - *Avis mestres*: activitat organitzada per la Conselleria de Benestar Social i els ajuntaments de Candamo i Las Regueras (Astúries).

Segons l'autora Sacramento Pinazo (2006), les relacions intergeneracionals i els vincles que els avis estableixen amb els néts són aspectes de gran importància, es reconeixen així els beneficis que la figura de l'avi pot aportar al desenvolupament global i al procés de socialització dels néts.

- Activitats que es realitzen a través de les tecnologies de la informació i la comunicació (TIC), és a dir, un grup de joves interactuen amb els grans mitjançant la informàtica i les noves tecnologies.
 - *Entre generacions 2.0*: projecte organitzat pel Centre de Serveis Socials Comunitari "Rio Nacimiento" de la Diputació d'Almeria.
 - *Ciberabuelo@Joven*: la Fundación Hogar del Trabajador. Centro Loyola de Madrid organitza una activitat que fa que es relacionin joves de 16 a 18 anys i persones grans.

- *Conecta Joven*: la Fundació Esplai de Barcelona permet que joves de 16 a 18 anys exerceixin de dinamitzadors en cursos d'informàtica bàsica dirigida a població adulta i als més grans.
- *Bagul del Record* (Almeria): projecte a través d'Internet que pretén valoritzar les experiències, els coneixements, la cultura i les maneres de vida tradicionals que les generacions més grans poden transmetre'ns.

Els autors Manheiemer, Snodgrass i Moskow-Mckenzie (Sáez, 2002: 157-158) expliquen els resultats d'un projecte similar als exposats. El projecte *Facilitat amb els ordinadors*, coordinat per Susan Drenning a Upper Arlington, un barri de Columbus (Ohio), va tenir com a resultats uns beneficis mutus per a tots dos col·lectius. «*Els nins varen ser capaços de construir l'autoestima i un sentit de la competència, la capacitat en el treball, l'aprenentatge de l'habilitat de planificació del temps i de les classes, i el fet de començar a comprendre algunes de les responsabilitats de ser professor. Les persones grans varen obtenir coneixements i habilitats en el maneig dels ordinadors [...], habilitats de vocabulari nou per escriure cartes als seus néts. Els nins varen aprendre sobre la vida dels grans i sobre la seva contínua capacitat i el desig per adquirir noves habilitats i coneixements, i els grans varen trobar noves maneres d'apreciar els nins de cinquè i sisè grau i de relacionar-s'hi.*» (Drenning i Getz, 1992).

- Projectes i activitats organitzats per associacions de persones grans, centres culturals i organitzacions que tenen les persones grans com a col·lectiu prioritari.
 - *Els nostres majors actius: grups actius intergeneracionals*: activitat desenvolupada per l'AUPEX (Associació d'Universitats Populars d'Extremadura).
 - *Programa intergeneracional* de Torrejón de Ardoz (Madrid): les activitats intergeneracionals del programa pretenen potenciar la participació comunitària de la persona gran i avançar en el coneixement mutu entre les diferents generacions.
 - *Taller de l'experiència*: al centre social de persones grans del Puerto de Mazarrón (Múrcia); l'activitat pretén possibilitar espais de trobada i interacció entre el grup de més grans i els nins i nines dels cursos participants, i aconseguir la transmissió, l'intercanvi de coneixements i experiències entre els participants, afavorint punts d'unió entre ambdues generacions.
 - *Taller de titelles intergeneracional a l'entorn escolar*: el taller es va dur a terme en un col·legi públic de Madrid, i va sorgir perquè es va detectar la necessitat de diversos nins que romanen al col·legi fins a les 20 hores a causa que els seus pares treballen durant tota la jornada.
 - *Teatre Intergeneracional*: un grup de joves de l'Associació Juvenil Momo (Salamanca) a través del programa municipal Animabarrios proposen aquesta activitat per estar al costat dels més grans.
 - *Per una casa per a tothom: oci inclusiu i intergeneracional*: les activitats que es desenvolupen en aquest programa són un espai de trobada i impuls a les relacions

- intergeneracionals i d'oci inclusiu. És pensat per a qualsevol persona que vulgui gaudir del seu temps lliure i d'oci a través d'activitats artístiques creatives i solidàries.
- *Divertint els més grans*: activitat duta a terme pels alumnes de l'IES Ricardo Carballo Calero de la Corunya i l'associació de veïns.
 - *Voluntaris a presó*: el programa es duu a terme a la presó d'Albolote (Granada). L'activitat la desenvolupen les persones grans voluntàries que treballen en coordinació amb el capellà.
 - *Tens una història per explicar*: la Fundació Viure i Conviure de Caixa Catalunya en diverses comunitats autònomes duu a terme un projecte de comunicació intergeneracional, que té com a objectiu fomentar el diàleg entre dues generacions, els grans i els joves, a través d'un concurs periodístic.
 - *Premi Tomás Belzunegui* de la Societat Navarresa de Geriatria i Gerontologia: el premi Tomás Belzunegui té com a objectiu promoure la imatge positiva de les persones grans a través d'un concurs periodístic i literari, obert a totes les edats i professions.
 - *Gent gran a l'escola - MENTOR*: activitat organitzada per l'OFECUM (Oferta Cultural d'Universitaris Grans) de Granada i les escoles de la localitat.
 - *Trobada entre veïns*: el grup CARE de Madrid organitza aquesta activitat amb les associacions de veïns de les seves barriades.
- Activitats intergeneracionals puntuals, és a dir, aquelles activitats que s'han organitzat per un motiu específic, però que no es desenvolupen d'una manera contínua cada any.
 - *Gimcana intergeneracional* (Jaén): activitat de lleure entre nins i nines de deu i onze anys i persones grans residents en una residència.
 - *Seminari Binacional Intergeneracional*: el Seminari Binacional Intergeneracional es va organitzar com un programa intergeneracional entre dues universitats (Facultat d'Educació Social i Treball Social Pere Tarrés de la Universitat Ramon Llull, Espanya, i Facultat de Treball Social de la Universitat Catòlica de Friburg, Alemanya), mitjançant el qual es va realitzar un intercanvi entre estudiants de diferents generacions que en un context d'educació formal varen fer un estudi i una anàlisi comparativa entre tots dos països sobre una temàtica de l'àmbit social.
 - *Celebració del Dia Europeu entre Generacions*: activitat organitzada per l'associació d'alumnes de la Universitat de Gent Gran de Ciudad Real José Saramago.
 - *Jocs Gerolímpics* (Astúries): amb motiu de la celebració dels Jocs Olímpics de Pequín i aprofitant la tradicional trobada de persones grans de Santa Eulàlia de Oscos i joves del camp de treball vinguts de diferents llocs d'Espanya, es varen organitzar uns jocs «gerolímpics».
 - *I Ra-li Fotogràfic Intergeneracional* (Madrid): l'activitat va consistir en un concurs de fotografia intergeneracional, en el qual podien participar persones de totes les edats. La temàtica va ser «*La gent gran i el seu entorn*».

Font: Red Intergeneracional de l'IMSERSO

http://www.redintergeneracional.es/index.php?option=com_content&view=category&id=38&Itemid=59

Tots aquests exemples de bones pràctiques només són una mostra de tota la varietat d'activitats amb una característica comuna, relacionar distintes generacions. Segurament no hi són totes les que es fan, perquè cada vegada s'organitzen més tipus d'activitats, però aquesta relació sí que ens serveix per veure la importància, rellevància i significativitat d'aquest tipus d'activitats des de tots els àmbits de la societat.

3. Els beneficis dels programes intergeneracionals

El Consorci Internacional per als Programes Intergeneracionals els defineix així:

Els programes intergeneracionals són mitjans per a l'intercanvi intencionat i continuat de recursos i aprenentatge entre les generacions més grans i les més joves amb la finalitat d'aconseguir beneficis individuals i socials. (Pinazo, 2009)

Com ens exposa l'autora Sacramento Pinazo (2009), *cada vegada es desenvolupen més estudis que mostren els beneficis de les interaccions intergeneracionals tant per als nins o joves com per als grans. Les persones grans que participen en programes intergeneracionals se senten més felices que altres persones grans de la seva mateixa edat i condicions de salut. Algunes investigacions han mostrat que l'increment de l'activitat física, cognitiva i social que s'obté a partir dels programes intergeneracionals pot ajudar a millorar la salut per a la població que envellaix i millora l'aprenentatge en els més joves. Altres investigacions indiquen que la participació en interaccions intergeneracionals possibilita experiències agradables per a les persones grans i millora la seva autoimatge, la seva identitat, en incrementar el seu sentiment de ser útils per als altres. Fins i tot les persones grans que es troben en centres residencials, persones dependents, poden participar en programes intergeneracionals i beneficiar-se d'aquest tipus d'interaccions, augmentant la seva mobilitat, la interacció social i reduint els seus temps de son.*

Segons Pinazo i Kaplan (2007) i Pinazo (2009), seguint una classificació prèvia de MacCallum (2006), els beneficis que l'intercanvi intergeneracional provoca en els diferents col·lectius són els que indicam més avall; nosaltres hem fet una reagrupació dels diferents beneficis per similituds:

a) Beneficis per a les persones grans:

- Es produeixen canvis en l'humor i un augment de la vitalitat. Això pot derivar en un contacte més directe amb gent més jove, dedicar-los més temps, i per tant, combatre els sentiments d'aïllament.
- Millora de la capacitat per fer front a la malaltia física i mental, així com increment de l'autoestima i la motivació.

- Apareixen oportunitats d'aprendre, transmetre tradicions, cultura, llenguatge, i aprendre coses sobre la gent jove.
- L'estima es renova per les pròpies experiències de la vida passada i s'incrementa el sentiment de vàlua personal. Aquest fet els ajuda a enfortir-se davant l'adversitat.
- Reintegració en la família i en la vida comunitària, compartir experiències i tenir una audiència que valora els èxits.
- Poden rebre una ajuda pràctica, puntual o contínua, en activitats com ara compres o transport.
- Respecte, honor i reconeixement de la seva contribució a la comunitat.
- Desenvolupament d'habilitats, i especialment d'habilitats socials i ús de les noves tecnologies.
- Passar-ho bé i implicar-se en activitats físiques.
- Exposició a la diferència.

b) Beneficis per als nins i joves:

- Increment del sentiment de vàlua personal, autoestima i confiança en un mateix, així com saber enfortir-se davant l'adversitat.
- Menys solitud i aïllament, augment de l'optimisme i estar més saludable.
- Tenir accés al suport dels adults durant moments de dificultat.
- Augment del sentiment de responsabilitat social.
- Percepció més positiva de les persones grans i més coneixement de l'heterogeneïtat del col·lectiu de gent gran.
- Proveir-se d'habilitats pràctiques.
- Millora dels resultats a l'escola i millora de les habilitats lectores.
- Menys implicació en actes violents i ús de drogues i més participació en activitats de lleure alternatiu enfront dels problemes.
- Increment del sentit cívica i de la responsabilitat envers la comunitat.
- Aprendre sobre la història i els orígens i sobre les històries dels altres, així com construir la pròpia història de vida.
- Guanyar respecte pels èxits dels adults.
- Rebre suport en la construcció de la pròpia carrera laboral.

c) Beneficis per a la comunitat:

- Hi ha una reconstrucció de les xarxes socials i es desenvolupen ponts cap a la comunitat.
- Apareix un sentiment de comunitat.
- Afavorim la construcció d'una societat més inclusiva. S'augmenta la cohesió social i es creen històries en comú.
- Es facilita el trencament de les barreres i els estereotips.
- Construir i enfortir la cultura.

- Alleujar la pressió dels pares.
- Oferir models de comportament cívic.
- Construir, mantenir i revitalitzar oportunitats comunitàries i infraestructures públiques.
- Produir art públic.
- Desenvolupar el voluntariat i proporcionar voluntaris per a serveis comunitaris i animar la gent a treballar amb altres persones en grups comunitaris.
- Tenir cura del medi ambient.

Com s'ha pogut observar, els beneficis que es generen per la realització i el desenvolupament d'un programa intergeneracional són extensius a tots els col·lectius i fins i tot a la població general com a pertanyents a la comunitat. Aquests tipus de programes són els necessaris per aconseguir una societat per a totes les edats, una societat en la qual no hi hagi una desvinculació perquè hom té més anys dels que es consideren els aptes per contribuir de manera activa a la societat.

4. Les relacions intergeneracionals a la Universitat Oberta per a Majors (UOM)

La Universitat de les Illes Balears (UIB) desenvolupa un programa educatiu i cultural destinat a persones més grans de 50 anys, anomenat *Universitat Oberta per a Majors (UOM)*, des de fa dotze anys. El curs acadèmic 1998-99 es va iniciar el programa al campus universitari, amb 32 alumnes. Des d'aquest moment s'ha anat ampliant als pobles de Mallorca, a Menorca, a Eivissa i a Formentera, i s'ha aconseguit d'aquesta manera un apropament del coneixement universitari a tots els indrets de les nostres illes. En el cas de Menorca el primer curs es va impartir a la Seu universitària de la UIB a Menorca el curs acadèmic 1999-2000. Curs rere curs, la matrícula s'anava incrementant i la iniciativa es consolidà; d'una vintena d'alumnes el primer curs arribam als més de 160 inscrits aquest darrer any amb activitats a Maó, Ciutadella i Alaior. El cas d'Eivissa és semblant a l'anterior, el primer curs es va dur a terme a la Seu universitària d'Eivissa i Formentera el curs acadèmic 1999-2000. A la Seu d'Eivissa i Formentera ara hi ha més de 150 inscrits, amb la incorporació dels pobles de Sant Antoni de Portmany, Sant Josep de sa Talaia, Santa Eulària des Riu i Sant Joan de Labritja.

La UOM és un projecte consolidat i de molta repercussió social, sobretot entre les persones més grans de 50 anys. Per aquest motiu és la nostra intenció ampliar els objectius que es varen plantejar des d'un principi, i anar adaptant-los a una situació canviant, tant de la societat com del nostre col·lectiu de referència. És per això que volem donar visibilitat a les persones grans de la nostra comunitat i afavorir un envelliment cada vegada més actiu i positiu.

Des de la UOM pretenem dur a terme un projecte educatiu i intergeneracional que possibiliti que els alumnes grans i els estudiants petits comparteixin un mateix espai

educatiu que permeti unir els interessos d'ambdós grups fomentant l'aprenentatge i les relacions. Ja l'any 1995 les Nacions Unides varen plantejar la idea d'una societat per a totes les edats. Posteriorment a l'Assemblea General de les Nacions Unides (2000) i a la II Assemblea Mundial sobre l'Envel·liment (2002) es va aprofundir sobre el concepte de les relacions intergeneracionals, donant una importància significativa a aquest tipus d'activitats, pels beneficis recíprocs que aporta als col·lectius participants (nins i grans, joves i grans, adults i grans, etc.).

Seguidament volem mostrar les experiències que els alumnes de la UOM, de les diferents illes (Mallorca, Menorca i Eivissa), han dut a terme a les escoles de primària de la seva localitat. En un principi el projecte de les tres illes compartia una estructura específica i comuna, però en la pràctica aquestes característiques s'han anat adaptant a les circumstàncies pròpies del col·lectiu i de l'espai on es trobaven.

4.1. Mallorca: *Quan jo era petit!*

A la UOM, com s'ha comentat més amunt, ens vàrem plantejar com un del objectius més significatius possibilitar i facilitar unes relacions positives entre les diferents generacions. El curs acadèmic 2007-2008, amb motiu de la celebració del desè aniversari de la creació de la UOM, es varen organitzar diverses activitats, i una d'aquestes va ser una diada intergeneracional, aquesta diada la varen compartir els estudiants de la UOM i els estudiants de Psicologia i Pedagogia de la UIB. La jornada d'intercanvi, que vàrem anomenar *Compartint Espais, Compartint Futur*, va consistir a realitzar una activitat conjunta entre els alumnes grans i els joves; s'ha de dir que aquesta activitat va sorgir dels alumnes grans quan s'estaven preparant les activitats de l'aniversari. En l'activitat hi varen participar 118 alumnes en total, es varen distribuir en 24 grups de feina. En tenir els grups formats es va plantejar la pregunta «*Què esperar de la Universitat?*», i l'objectiu va ser que treballassin junts sobre aquesta pregunta i després posar en comú les seves idees i opinions. Amb les conclusions es va fer un manifest que varen anomenar «*La Universitat que volem*» i que exposava totes aquelles idees que els grups intergeneracionals d'alumnes universitaris varen treballar.

Una de les conclusions que vàrem incloure al manifest va ser aquesta:

tenim molts punts en comú. Coincidim en el fet que Universitat és sinònim de cultura, coneixement, saber, educació, universalitat, aprenentatge, formació, informació, reflexió, convivència, amicitat, companyia, interès, esforç, llibertat, il·lusió, motivació, canvi, creixement i futur.

Després dels bons resultats d'aquesta activitat, tant per als estudiants grans com per als estudiants joves, ens vàrem plantejar realitzar l'activitat amb altres alumnes, però aquesta vegada amb alumnes més petits, és a dir, possibilitar les relacions dels estudiants grans a les aules dels centres d'educació primària.

Per tal d'iniciar l'activitat ens vàrem posar en contacte amb la Direcció General d'Innovació i Formació del Professorat, de la Conselleria d'Educació i Cultura, per proposar-los la idea i d'aquesta manera poder oferir l'activitat als centres educatius. Vàrem realitzar un petit projecte i tot seguit es va fer una convocatòria de participació per a tots els centres educatius de primària públics de Palma.

Els objectius que ens vàrem plantejar eren els següents:

1. Fomentar el coneixement i les relacions intergeneracionals.
2. Donar a conèixer als estudiants de primària un model de persona gran activa, amb experiències i ganes de compartir amb els altres.
3. Fomentar unes relacions positives entre els petits i els grans, i d'aquesta manera rompre mites davant les persones grans.
4. Generar un benefici que fos recíproc entre les dues generacions, és a dir, positiu tant per als petits com per als grans.

La metodologia que es va seguir per dur endavant el projecte *Quan jo era petit!* va ser fer dos projectes en paral·lel (per una banda, a les aules de la UOM i, per l'altra, a les aules dels centres educatius de primària) sobre l'educació, en sentit ampli, dels alumnes grans quan ells varen estudiar d'infants. Els temes que nosaltres trobàvem interessants per dur a terme una feina prou gratificant i estimulante, per als dos grups d'estudiants, varen ser molt variats: els jocs, les formes d'ensenyar, els tipus d'agrupacions que es feien, els materials educatius que s'utilitzaven, les formes de comportar-se a classe, les relacions entre l'alumnat, els mestres, les sancions o els càstigs, etc.

El responsable de l'activitat es va desplaçar a les escoles per tal de tenir una reunió preparatòria amb cada un dels responsables dels centres (director, cap d'estudis, tutor, etc.) que havien sol·licitat l'activitat, per triar aquelles temàtiques que serien les més adients per a cada un dels grups d'estudiants de primària i els interessos dels tutors de cada un dels grups.

Amb els alumnes de la UOM varen tenir dues sessions, de dues hores de durada, destinades a la preparació dels continguts. La primera sessió va consistir a parlar de l'època en què ells i elles anaven a escola, com era la seva escola, com eren els mestres, què feien abans, durant i després de l'escola, i una vegada contextualitzat el tema, es varen centrar en els diversos aspectes que a les escoles els interessaven i els que els tutors i tutores treballarien amb els alumnes petits. Abans de finalitzar la primera sessió varen donar una feina als alumnes de la UOM, haurien de fer una recerca de materials (llibres, enciclopèdies, quaderns de lectura i escriptura, etc.), objectes (plumiers, tinters, plomes, etc.), joguines, lletres de cançons que feien servir per als seus jocs i diferents estris per poder mostrar als nins i nines a la visita a l'escola. La segona sessió de feina la varen dedicar a dur el material

que els més grans havien preparat per mostrar-lo als nins i decidir quins materials eren els més adients per dur a l'escola, si es podrien fer algunes coses (sobretot joguines) de manera casolana, i preparar un guió, una mica estructurat, per seguir durant les visites i no oblidar els continguts que s'havien preparat.

El dia de la visita dels estudiants de la UOM als centres educatius de primària, i a cadascuna de les aules assignades, s'incorporaren dos alumnes de la UOM (amb els continguts i els materials seleccionats prèviament). A l'aula hi eren presents els estudiants joves, els dos alumnes grans i el/la tutor/a del grup. Després d'una petita introducció i presentació del/ de la tutor/a els estudiants més grans varen iniciar l'exposició.

Durant el transcurs de totes les sessions d'interacció amb els diferents grups classe, els alumnes de la UOM se sentien en un principi un poc nerviosos perquè es trobaven davant 20 o 25 nins que els miraven amb les cares amb una expressió entre l'atenció i el desconcert. Una vegada varen iniciar el seu discurs, la dinàmica de la classe els feia tranquil·litzar i implicar-se cada vegada més en les històries que contaven. Els alumnes joves, depenent de l'edat i del grup, demanaven molt i eren molt participatius, és una de les qüestions que els alumnes de la UOM varen puntualitzar en el moment de la valoració.

Quines escoles hi varen participar? Una vegada enviada la convocatòria general de l'activitat, la varen sol·licitar tres centres d'educació primària:

- a) CP de Pràctiques,
- b) CEIP Son Serra, i
- c) CP Els Tamarells.

Cada escola tenia uns interessos particulars:

CP de Pràctiques: atès que commemoraven els *175 anys d'educació i de l'Escola Model al CP de Pràctiques*, durant tot el curs havien estat organitzant activitats relacionades amb la història de l'educació. Al hall de l'escola hi havia un petit museu on es va poder veure la reconstrucció d'una aula antiga, amb els pupitres, la taula del mestre i la pissarra. També hi havia material que s'utilitzava abans, com per exemple, els llibres de text, els plumiers, etc., fins i tot hi havia un vestit de primera comunió d'aquell temps. Com que durant tot el curs aquesta escola havia estat preparant i desenvolupant activitats relacionades amb l'educació, la nostra activitat era un complement més a les feines que ja havien realitzat. A la reunió de preparació l'escola va mostrar interès per apropar l'activitat a tots els cicles de primària, és a dir, donar cobertura a primer, segon, tercer, quart, cinquè i sisè. Com que tenien dues aules per curs, es varen realitzar dotze activitats a les aules. Es va decidir fer l'activitat durant dos dies, ja que eren molts de grups. El primer dia es va fer l'activitat al tercer cicle i el dia següent a primer i segon cicles. Les temàtiques que es varen triar eren en relació amb els grups on es farien les sessions. Al tercer cicle (5è i 6è), com que eren els

alumnes més grans, es va orientar la sessió cap a les professions que hi havia abans i ara no existeixen i la motivació per aprendre, ja que els alumnes de la UOM estan estudiant a la Universitat, encara que són més grans de 60 anys. Amb els altres cicles (de 1r a 4t curs), com que eren més petits, es va decidir orientar la sessió de cara als jocs antics, com jugaven a l'escola i a ca seva els grans, com feien els seus jocs i si els nins d'ara coneixen els jocs dels seus avis (cançons, acudits, rimes, etc.).

CEIP Son Serra: també estava de celebració. En aquest cas varen sol·licitar l'activitat per al primer cicle de primària (1r i 2n curs) i per al tercer cicle (5è i 6è curs). Els cursos tenien dues línies, per tant, es varen dur a terme vuit sessions. La distribució de les sessions va quedar de la manera següent: abans del pati es va realitzar l'activitat en un cicle, i després del pati, a l'altre cicle. Els temes que es varen tractar varen ser, per al tercer cicle, les professions i l'educació en general, també intentar motivar els infants per estudiar i fer-los veure que l'educació i la formació són una cosa molt important en els nostres dies. Amb els més petits hom va jugar als jocs a què els més grans jugaven quan eren petits i anaven a escola, els alumnes de la UOM varen fer joguines casolanes i en varen dur també algunes de comprades o de casa seva. Els alumnes de la UOM varen mostrar als nins com jugaven amb una baldufa, a les figuretes, amb retallables (de nines i de castells), a les set pedretes, a xanques, etc.

CP Els Tamarells: varen dur a terme l'activitat en una classe de 5è curs. En aquesta ocasió la tutora estava interessada perquè es tractàs el tema de l'educació en general, la motivació i la importància de tenir estudis i formació. Amb aquest grup, com que hi havia més temps i només era una aula, els alumnes petits varen fer feina sobre un tema, la percepció que tenen ells de les seves persones més grans, els aspectes positius i els negatius. La tutora del grup va fer quatre preguntes als alumnes de cinquè de primària, i el resultat fou el següent:

- Escriu una cosa positiva sobre les persones grans:
 - Que les persones de la tercera edat són molt bones.
 - Que són molt simpàtics i divertits.
 - Que quan estàs malalt et cuiden, o que sempre que estic malalta està al devora meu.
 - Et conten històries interessants de quan ells eren petits.
 - Que ens acompanyen a passejar i fan una sopa casolana boníssima.
 - Que et donen paga cada diumenge.
- Escriu una cosa negativa sobre les persones grans:
 - Les persones grans no tenen res negatiu.
 - Que criden molt.
 - Que els grans no juguen amb nosaltres.

- Que s'enfaden per la política i perquè els nins criden i juguen.
 - Que no es poden moure tan bé com nosaltres.
 - Que algunes són molt estrictes.
 - Que algunes són garrepes.
 - Que algunes vegades són molt pesats.
- Quina persona gran o quines persones grans tens al teu costat?

Majoritàriament els alumnes han contestat que els seus avis i, com a segona resposta, els seus veïns.

- Què t'agradaria saber sobre l'escola dels que ara són grans?
- Com era la seva escola.
 - Com eren els mestres d'abans.
 - Com eren els estudis.
 - Com eren les classes i com us tractaven.
 - A què jugaven abans.
 - Com eren els llibres.
 - Quin càstigs us posaven.

Com podem observar, els interessos dels alumnes de primària són molt variats, i les inquietuds mostrades a la sessió ho corroboren, ja que va ser un grup molt participatiu, encara que una mica dispers, circumstància que es pot explicar a causa de l'hora en què es va realitzar l'activitat, de 13 a 14 hores, i això va poder produir que el grup ja estigués cansat.

Quant al grup d'estudiants de la UOM, estava compost per deu alumnes en total, vuit dones i dos homes, amb una edat mitjana de 68,3 anys. L'alumna més jove que hi va participar tenia 61 anys i l'alumna més gran en tenia 81. Del total dels alumnes de la UOM, una alumna cursava segon curs del Diploma Sènior, sis cursaven tercer del Diploma Sènior, dues cursaven cinquè del Diploma Sènior Superior i una cursava un Diploma d'Especialització.

En acabar les activitats presencials i d'interacció amb els alumnes de les escoles varen realitzar una valoració del que havia estat l'activitat duta a terme durant aquests dies. Consideraven molt important aquestes valoracions i percepcions, perquè era la primera vegada que realitzaven aquesta activitat amb una envergadura tan àmplia, i volien saber si valia la pena tornar a repetir-la en anys vinents. A la valoració varen tractar quatre temes importants, en primer lloc, què destacarien com a cosa més interessant de l'activitat; en segon lloc, quins aspectes destacarien com a positius; en tercer lloc, quins com a negatius; i per acabar, si recordaven alguna anècdota curiosa d'aquelles que per alguna raó els va cridar l'atenció i no se la podien treure del cap (de manera simpàtica).

Els resultats són els següents (només és un extracte de totes les opinions):

a) *Els aspectes més interessants de l'activitat serien:*

- «El més interessant és comprovar que desperts, intel·ligents i hàbils que són alguns nins. L'atenció i les preguntes que feien ens duen a pensar que s'interessaven per tot, que posaven atenció en el que explicàvem i que els resultava nou gairebé tot. Els nins poden comprovar que viuen en una societat que ha evolucionat molt ràpid i que tenen uns mitjans que nosaltres no vàrem tenir i que han d'aprofitar. Personalment feia tant que no aportava gens en un col·legi que em va emocionar molt. L'experiència va ser meravellosa».
- «Ens hem sentit ben acollits. Els nins han participat molt més del que esperava».

b) *Assenyalar tres aspectes positius de l'activitat:*

- «a) Veure els meus companys recordant els seus jocs, cançons, etc., b) L'interès de la Universitat per preparar l'entrada als futurs alumnes, c) Els nins estaven ben informats pels seus avis del nostre passat. És grat veure que hi ha famílies que es comuniquen».
- «a) El bon comportament, en general, de l'alumnat, b) Observar l'interès que posaven en l'experiència i com era de fàcil connectar amb ells, c) Que malgrat la diferència d'edat no som tan lluny com pareix i, sobretot, que els jocs i l'esbarjo segueixen essent (malgrat els avenços) gairebé els mateixos».

c) *Assenyalar els aspectes negatius de l'activitat:*

- «La manca d'ordre a l'aula. Però, tenint en compte l'edat dels nins, és perfectament comprensible».
- «Poca participació dels alumnes de la UOM».

d) *Una anècdota que recordis:*

- «Una nina que em va donar les gràcies quan, en reforçar l'activitat d'una companya que volia ser infermera, li vaig dir que havia d'estimar molt l'ésser humà. La nina té la síndrome de Down».
- «Que, com és natural, tenien molta curiositat per saber com era la nostra escolaritat».
- «No en record cap, però sí que puc dir que en general eren nins alegres, comunicatius, que et miraven com si fos algú especial i et venien a dir: Hola! i et feien un somriure perquè els parlàssis. Mereixen tot el que puguem aportar».
- «L'aplaudiment espontani dels nins en acabar les seves preguntes i les nostres respostes. La profunditat de les seves preguntes i el seu interès pel seu futur».

4.2. Menorca: **Junts aprenem més i millor**

Des de fa alguns anys es realitzen interessants experiències d'intercanvi entre generacions en diferents entorns i amb temes prèviament treballats. Aquestes experiències s'han donat preferentment entre centres escolars d'infantil i de primària i centres de persones

grans, geriàtrics o amb persones grans voluntàries. Els resultats, globalment, són molt satisfactoris i encoratgen a aprofundir en les característiques, peculiaritats i els trets d'identitat d'aquestes experiències en les quals convergeixen aspectes d'aprenentatge, aspectes cognitius i aspectes afectius i emocionals. Aquesta confluència és la que possibilita vivències complexes i excepcionals capaces de deixar petjada.

En el marc de la iniciativa UOM, el curs 2007-2008 es va iniciar la primera experiència d'intercanvi intergeneracional entre alumnes de la UOM i de les escoles de primària del municipi d'Alaior. A partir d'aquest curs, hem anat portant a terme iniciatives paregudes, de manera ininterrompuda, fins al curs actual, canviant centres, etapes educatives i col·lectius, però sempre sota un denominador comú: *Junts aprenem més i millor*.

Així, el curs 2007-2008, les persones matriculades a la Universitat Oberta per a Majors es varen desplaçar a les aules de primària dels centres d'Alaior (CC La Salle i CP Inspector Doctor Comas Camps) per viure una jornada d'intercanvi. Durant el curs 2008-2009, es va organitzar una trobada conjunta a tres bandes: els alumnes matriculats a la Universitat Oberta per a Majors, els alumnes de primer de Mestre, Educació Infantil, i els alumnes de segon de batxillerat de l'IES Josep Miquel Guàrdia d'Alaior. Aquesta trobada va permetre intercanviar i posar en comú tot allò que havien après i consideraven rellevant. El curs 2009-2010 varen ampliar l'intercanvi intergeneracional als centres de secundària de la localitat i als darrers cicles de l'educació primària (CC La Salle i IES Josep Miquel Guàrdia).

La primera experiència es va desenvolupar en dues escoles d'infantil i primària del municipi d'Alaior. Els alumnes matriculats a la UOM varen rebre un curs sobre les característiques bàsiques dels alumnes del segon cicle d'educació infantil i de primària i sobre la realitat complexa i multicultural de les aules. Posteriorment varen establir contacte amb diferents tutors i mestres de les dues escoles per explicar-los l'objectiu de l'activitat: grups de tres o quatre persones grans prepararien una sessió de classe en funció de les demandes dels fillets i de les filletes o els explicarien les característiques bàsiques de la seva infantesa o quins records tenien sobre el seu període d'escolaritat. L'activitat a la classe, tot i que estaria dirigida bàsicament per les persones grans, facilitaria l'intercanvi de sensacions, sentiments i vivències entre fillets i filletes i persones grans. D'aquesta manera, els grups de persones grans varen preparar les activitats, algunes de les quals a partir de suggeriments dels tutors de la classe. Les activitats principals que varen desenvolupar varen ser contar contes, llegendes o rondalles de Menorca, activitats de papiroflèxia, acudits, embarbussaments, dites i refranys i històries d'en primer (històries antigues, algunes de relacionades amb la història real de l'illa o producte de la més pura ficció popular).

Les persones grans varen preparar les activitats, les varen portar a terme a les diferents aules i, després, fillets i filletes i els grups de persones grans varen valorar l'experiència, varen relatar el que els havia aportat i suggerit i es varen intercanviar dibuixos o petits regals.

La segona experiència la varen ampliar als centres de secundària, amb alumnes d'educació secundària obligatòria i de segon i tercer cicle de primària, seguint més o menys el mateix esquema anterior, tot i que varen decidir un tema general que els grans havien de preparar i exposar: com era la seva joventut i quins records tenien del seu període d'escolaritat. L'objectiu bàsic d'aquesta segona experiència era intercanviar sensacions i vivències potencialment allunyades, incloent l'alumnat de secundària, que presenta unes característiques força diferents de l'alumnat de primària. Lògicament, les persones grans també havien rebut una informació bàsica sobre les característiques de l'adolescència i sobre l'enorme diversitat que omple les aules de les nostres escoles i dels instituts. Moltes de les persones grans que hi varen participar varen portar materials, estris i evidències d'allò que explicaven, per fer més creïble i interactiva l'exposició.

La tercera experiència intergeneracional la varen dissenyar conjuntament entre tres col·lectius ben diferents: els matriculats a la Universitat Oberta per a Majors, un grup d'alumnes de segon de batxillerat de l'IES Josep Miquel Guàrdia i el grup de primer de Mestre, Educació Infantil, que cursen els estudis a la Seu de la UIB a Menorca. El fil conductor d'aquesta tercera experiència va ser el que havien après de significatiu i rellevant al llarg del curs. Cada col·lectiu es va reunir en petits grups i varen preparar una exposició dirigida a tota la resta per explicar-los el que consideraven que havien après durant el curs. Després varen realitzar una sessió conjunta, amb la sala d'actes de la Seu de la UIB a Menorca plena a vessar, en què cada petit grup va explicar a la resta les seves conclusions. L'experiència va ser un èxit total, va tenir una durada de gairebé quatre hores sense que cap dels col·lectius que hi va intervenir no mostràs signes de cansament. La sintonia va ser total.

Les tres experiències portades a terme ens permeten albirar algunes línies de treball, alguns condicionants que podem considerar fonamentals a l'hora d'assegurar un cert èxit d'aquest tipus de trobades. Aquestes línies de treball sorgeixen de tres fonts principals:

- de l'anàlisi dels enregistraments realitzats,
- de l'anàlisi dels documents generats,
- de les entrevistes realitzades als participants després de les diferents experiències.

Entre d'altres qüestions, volem destacar:

- La sorpresa dels grans per la quantitat de material i de recursos que hi ha a les aules: *vàrem quedar admirades, hi ha tanta diferència amb el nostre temps; tot està preparat per afavorir les condicions d'aprenentatge dels fillets i de les filletes (alumna de la UOM).*
- L'estructura i el disseny de les classes facilita el diàleg: *moltes classes estan en forma de U i això crec que facilita que tots puguin xerrar; de fet, tot el temps xerren i crec*

que això és bo, tot i que quan nosaltres anàvem a escola ens deien sempre que havíem d'estar en silenci (alumna de la UOM).

- La constatació de la diversitat de metodologies utilitzades: *vàrem veure el funcionament dels racons: cuina, infermeria, Creu Roja, construccions..., variat i molt ric; tots anaven jugant als diferents racons i es posaven una medalla quan havien acabat la feina prevista; és molt impressionant veure'ls fer feina d'aquesta manera (dues alumnes de la UOM).*
- El bon ambient i el bon fer de les mestres: *quina paciència que tenen les mestres! I quina confiança que tenen els fillets i les filletes en les seves mestres! Jo em pensava que les coses eren molt diferents; crèiem que hi havia molt més mal ambient, i no és així. Els fillets no s'esgavellaven gens; són molt tranquils, molt obedients; els fillets ens anaven explicant tot el que feien i volien que nosaltres hi participàssim (alumne de la UOM).*
- L'adequada i acurada formació dels mestres: *sorprèn la paciència que tenen les mestres amb tots els fillets i filletes; jo crec que no ho podria aguantar. Els mestres tenen molts recursos, preparen moltes activitats diferents, atenen molts fillets de manera individual, fan molta feina en grup; realment molt impressionant! (alumna de la UOM).*
- Sorprèn l'enorme diversitat que hi ha a les classes: *som d'Alaior i no vaig conèixer ningú de la classe; com és possible? Però en vaig conèixer molts perquè m'explicaven d'on eren i per què havien vingut. Els vaig trobar encantadors. És molt diferent de quan nosaltres anàvem a escola; tot ha millorat molt, tot i que nosaltres vàrem tenir molt bons mestres. Dins la classe es parlaven set idiomes i varen acabar cantant «Amigos para siempre». Una filleta magribí ens va explicar que la seva mare va a escola de persones adultes per aprendre a llegir i a escriure i que ella l'ajuda i corregeix els deures que donen a la seva mare (alumne de la UOM).*
- La riquesa i la complexitat de la diversitat a les aules. Totes les persones grans varen destacar aquest fet com un element molt rellevant, i en alguns casos varen exposar la seva preocupació davant determinades diferències que varen considerar molt difícils de tractar: *no crec que ho pogués aguantar; anglesos, romanesos, equatorians, persones molt mogudes, tímides, entremaliades... Crec que tot això és molt positiu per a tots, que aprenen a ser més tolerants i comprensius, però és molt difícil, molt difícil! (alumna de la UOM).*
- Sorprèn la quantitat de coneixements diferents que tenen els infants i les moltes coses que aprenen a l'escola: *una cosa ens va sorprendre molt; sabien donar massatges; ens*

varen donar massatges i va ser genial. Estan molt ben educats i molt espavilats. És sorprenent el que saben i com aprenen; són fillets molt desperts i intel·ligents; alguns de sis anys ja feien sudokus, era impressionant (alumne de la UOM).

- La capacitat d'aprenentatge i el desig de coneixement de la majoria de fillets i de filletes: *són com esponges; aprenen de tot i sempre; sempre estan actius, crec que això és una bona manera d'aprendre, nosaltres apreníem més a poc a poc perquè estàvem molt aturats; no érem tan actius com són ara. És sorprenent veure la seva vitalitat, la majoria estan contents i els temps de pati són molt moguts. Crec que això és bo, però també pot ser que estiguin més descentrats, com més despistats per moltes coses, amb poca capacitat de concentració (alumna de la UOM).*
- La participació activa i constant dels fillets i de les filletes: *tothom va participar molt, amb una actitud molt bona; tothom volia parlar i era difícil donar paraules a tothom; va ser genial (alumne de la UOM).*
- Tots els fillets i les filletes volen entendre el que se'ls explica, ja que sempre expliquen coses relacionades amb el que es conta: *sempre afegien comentaris al que nosaltres explicàvem; contaven anècdotes i experiències viscudes que tenien alguna cosa a veure amb allò que nosaltres explicàvem; això vol dir que ho entenien, ho entenien molt bé, ja que participaven de manera molt activa (alumna de la UOM).*
- Els fillets i les filletes d'infantil i de primària no podien entendre de cap manera com era que abans fillets i filletes anaven separats i no podien jugar junts: *quan els vàrem contar que els fillets anaven separats de les filletes no ho podien entendre; era inconcebible per a ells; ens demanaven com es podien fer nuvis si no podien anar junts. Era talment com si els parlàssim d'un altre món (alumne de la UOM).*
- Tampoc no podien entendre com es podia viure sense televisió o sense determinats electrodomèstics: *ens demanaven com passàvem el temps si no hi havia televisió; els vàrem explicar que vivíem en un lloc, al camp, amb gallines, benets i vaques i que no teníem llum elèctrica i que ens il·luminàvem amb espelmes o amb llums de gas i que algun cap de setmana podíem baixar al poble amb un carro; també els vàrem explicar que molts no vàrem poder anar a escola i que alguns de nosaltres gairebé no sap llegir ni escriure, tot i que ara anem a la Universitat (alumne de la UOM).*
- Els fillets i filletes de primària varen demostrar un extraordinari interès per qüestions històriques, especialment per totes aquelles referides a la infantesa i joventut de les persones grans que varen anar a la seva classe: *volien saber què fèiem, amb què jugàvem, quina relació teníem amb els nostres pares i mares i amb els nostres avis i, sobretot, per què anàvem a la Universitat ara, de tan grans. Això els sorprenia molt*

a tots. Els interessava tot: com era el poble abans, com vivíem, quin tipus de cotxes hi havia, què fèiem durant les vetllades, amb què ens divertíem, de què treballàvem... (alumna de la UOM).

- La majoria de classes varen expressar de moltes maneres el seu desig de repetir l'experiència cada curs escolar i expressaven la seva satisfacció fora de l'escola. Algunes classes varen preparar dibuixos, petits àlbums de fotografies o regals per agrair l'estada a les aules: *alguns fillets ens han dit a veure quan hi tornam; volen que hi anem cada any i ens varen dir que ells volen venir a la Universitat; ens varen dir que havien après molt i que podíem fer de professors. Alguns ens varen regalar dibuixos preciosos (alumne de la UOM).*
- Les diferències evolutives, l'edat i el desenvolupament, marquen importants diferències entre els fillets i les filletes, però el que es nota més és la procedència social: *vàrem poder comprovar el que fan els fillets i les filletes en funció de les etapes i d'allò que poden fer a cada edat, segons ens varen explicar; però el més sorprenent és que prest veus els fillets amb més problemes i t'imagines el seu origen familiar; això és dramàtic, ja que veus les mancances que aquell fillet patirà; sembla mentida com es veu això de tan petits (alumne de la UOM).*
- Aquestes diferències són molt pronunciades a l'institut, amb alumnes adolescents: *la veritat és que pensava que seria molt pitjor una classe d'adolescents, però comprenc que és difícil; són molt durs quan fan algun comentari, tot i que mostren respecte. La veritat és que ens varen sorprendre la seva participació, la seva actitud respectuosa i el seu interès, tot i que veies que hi havia alumnes totalment desconnectats. Segur que ha de ser molt difícil treballar amb ells (alumna de la UOM).*
- Constatar que tots aprenem i que tots podem aprendre a diferents edats, des de diferents perspectives i experiències, i que la clau dels aprenentatges és la motivació i l'interès per aprendre i compartir l'experiència d'aprendre amb altres persones: *és cert que sempre podem aprendre; jo abans pensava que no es podia a la meua edat, que ja estava tot perdut i ara veig que no; els fillets tenen més facilitats però nosaltres també podem aprendre molt i els que estudien a la Universitat encara ho tenen més fàcil, ja que estan entrenats; també és qüestió d'entrenament; si vas practicant vas millorant, i això els que estudiaven magisteri i batxillerat ens ho han demostrat de manera molt clara (alumna de la UOM).*
- Junts aprenen millor; aprendre és un procés individual però alhora col·lectiu de construcció conjunt del coneixement: *compartir experiències, vivències i coneixements amb persones diferents ens ajuda a créixer, a madurar i sentir-nos millor: contar històries, explicar les coses en forma d'històries, ajuda a entendre i és molt motivador*

per a tots; es veu que explicar històries és una cosa molt important per aprendre bé. Les diferències d'edat ens permeten explicar-nos coses ben diferents, experiències ben diferents i que són interessants i, per tant, ens motiven. Aprenem molt junts (alumna de la UOM).

«Junts aprenem més i millor» és una de les conclusions més rellevants, que es va constatar especialment en la posada en comú entre els alumnes de batxillerat i els alumnes de primer de Mestre. Els alumnes de Mestre, de batxillerat i de la UOM es varen explicar durant més de quatre hores què havien après i com ho havien après. Les reflexions aportades varen ser força interessants i rellevants:

- *Rebre informació ens permet formar-nos i generar idees i conceptes: si estàs informat sabràs viure millor; aquí ens donen molta informació; gaudim de professors de molt nivell i podem constatar que aprenem molt (alumna de la UOM).*
- *El valor de la convivència va ser un tret molt destacat: hem après a viure amb harmonia i a millorar la qualitat de vida i a entendre millor el món que ens envolta, que és molt més complex i complicat del que ens imaginàvem (alumna de la UOM).*
- *La diversitat d'opinions i d'enfocaments és sorprenent; el coneixement humà és molt divers i, fins i tot, contradictori: es donen informacions molt diferents, i d'aquesta manera aprenem a ser més tolerants i a comprendre la diversitat d'opinions, de formació i d'enfocaments que hi ha al món sobre un determinat tema (alumne de la UOM).*
- *Varen poder constatar l'ampli camp de coneixement que representen les ciències de l'educació, la psicologia i la neurociència com a eines que ens permeten entendre com ens relacionam i quines són les bases del nostre comportament: ens va sorprendre molt que ens relacionem bàsicament per altruisme, no sols per interès, aquesta va ser una conclusió molt sorprenent, ja que la majoria pensaven que sempre cercaven algun benefici en les relacions i en les nostres accions (alumna de segon de batxillerat).*
- *L'interès i la motivació són elements fonamentals per aprendre: jo pensava que a la meva edat ja no podria aprendre gairebé res; quan vaig venir a la UOM pensava que no aprendria, i ara sé que sí que puc aprendre i molt, de vegades molt a poc a poc, però puc aprendre. Això ha estat molt important per a mi (alumna de la UOM).*
- *El treball en equip, el treball cooperatiu, a tots els nivells, millora els processos d'aprenentatge: sembla mentida veure com podem aprendre molt entre nosaltres, si estam ben organitzats i tenim els papers clars sobre el que hem de fer. Jo pensava que per aprendre s'havia d'estar quiet i escoltant, i ara he pogut comprovar com*

ben organitzats podem aprendre molt. Aquestes posades en comú que fem són molt interessants per compartir allò que hem après. Jo pensava que només es podia aprendre quan un professor explica, ara sé que també es pot aprendre molt dels companys. Nosaltres ho hem fet i ho sabem per experiència (alumna de la UOM). Si escoltes els companys, amb una actitud receptiva i oberta, pots aprendre molt i bé (alumne de primer de Mestre, Educació Infantil).

- La diversitat de procedències, tarannàs, coneixements, motivacions, interessos, maneres de ser i d'estar de les persones, més que un impediment és un avantatge per aprendre i compartir coneixements: *mai no haguera pogut pensar que a la meua edat podria ser a la Universitat, compartint el que he après amb alumnes de batxillerat i amb alumnes de primer de carrera; per a mi, això era una cosa impensable; a més, pensava que no podia funcionar de cap de les maneres i hem pogut comprovar com sí que és possible i, a més, amb gent molt i molt diferent (alumna de la UOM).*
- Les relacions que s'estableixen en un col·lectiu mentre aprenem és el més valorat i destacat: *una de les coses que més destacaria és la relació entre els membres del curs, del desconeixement total i des de procedències i experiències molt diverses hem pogut fer pinya, hem consolidat un grup fort amb moltes ganes i il·lusió (alumna de primer de Mestre, Educació Infantil).*
- L'oportunitat de poder cursar estudis universitaris a l'illa de Menorca i, concretament, a Alaior, és un fet molt valorat: *una universitat petita com aquesta té inconvenients però també avantatges: la familiaritat en el tracte, el contacte directe amb els professors associats i el coneixement profund i proper entre tots nosaltres són elements molt positius; les mancances d'infraestructura, d'instal·lacions, de recursos i d'un campus extens i global són les principals mancances (alumna de primer de Mestre, Educació Infantil).*

Els mestres tutors de les aules d'educació infantil, primària i secundària varen valorar de manera molt positiva l'experiència: *han après coses que havien treballat ja amb el llibre de text i no recordaven. Es veu que la implicació directa i la vivència personal és una condició bàsica per a l'aprenentatge (tutor de quart de primària). Les persones grans que varen portar materials, mostres de quan ells anaven a escola, llibres o llibretes o fotos varen captar molt millor l'atenció dels fillets i de les filletes (tutora de primer de primària).*

A secundària l'experiència també va ser ben valorada, tot i que la receptivitat de l'alumnat no és la mateixa: *els alumnes varen entendre molt bé els objectius de l'activitat, tot i que quan els ho varen explicar no ho varen veure amb gaire bons ulls; després, durant l'activitat, hi varen participar activament i el seu comportament va ser molt adequat (tutor de segon d'ESO).*

4.3. Eivissa: experiència intergeneracional

El curs 2009-2010 a la Universitat Oberta per a Majors de la Seu de la UIB d'Eivissa, dins la programació de les cinquanta hores totals del curs, hi ha hagut un mòdul dedicat a una experiència intergeneracional.

El mòdul ha constat de quatre hores, dividides en dues sessions de dues hores. La primera sessió va ser introductòria al món de l'educació i al tema de les experiències intergeneracionals. La segona sessió va consistir en l'intercanvi mateix entre els alumnes de la UOM i els alumnes de cinquè d'educació primària del Centre d'Educació Infantil i Primària Sa Graduada (Eivissa).

El tema que es va triar per a l'intercanvi va ser un de compartit per tots els que vàrem participar en el projecte: l'Eivissa antiga. Així, l'enriquiment de l'experiència era doble: per una banda, la trobada, i per l'altra, el tema, ja que en una escola on la majoria de l'alumnat és immigrant, conèixer el passat més immediat de la terra en què viuen pot ser de gran importància.

Els quatre estudiants de la UOM participants en l'experiència són quatre dones, cada una amb un perfil concret, adient per al tipus d'experiència que iniciàvem:

- Una d'elles ja participa en una ONG com a voluntària especialment activa i compromesa amb l'organització. Per tant, ja té costum de participar en activitats on les habilitats socials i l'autonomia personal són competències bàsiques per al participant.
- Una altra escriu assíduament relats i poesia, i participa en activitats culturals de difusió i foment de la llengua i cultura pròpia d'Eivissa. Per tant, el tema de l'intercanvi li era atractiu i motivador, i s'hi sent prou compromesa com per participar en una experiència com la que es plantejava.
- Una altra està molt decidida a ampliar les seves aficions i activitats socials i culturals, i especialment oberta a les propostes innovadores que se li plantegin. Per tant, va rebre molt positivament la proposta i va ser una de les més decidides a participar-hi i la que va acabar d'animar a participar les altres companyes.
- I l'última se sent especialment compromesa amb la Universitat Oberta per a Majors i la seva actitud és sempre favorable perquè els projectes de la UOM puguin sortir endavant gràcies a la col·laboració de tots. Per tant, amb aquesta activitat no va fer una excepció, i de nou va donar suport, com sempre sol fer.

La sessió preparatòria es va dividir en dues parts: una primera de debat sobre educació, i una segona part de concreció de temes i activitats per tractar amb els alumnes. Aquesta sessió, atès que estava dins el programa del curs, era oberta per a tots els alumnes, i evidentment no es va tancar només als alumnes disposats a fer l'intercanvi pròpiament dit.

Per tant, l'assistència va ser la regular en qualsevol altre mòdul del curs, i es podia veure un interès generalitzat pel tema. De fet, la participació del gran grup en aquesta sessió va ser molt enriquidora per a l'intercanvi, i les idees varen venir de tots els membres del curs i no sols de les alumnes participants en l'intercanvi.

Per a la primera part de la sessió, de només una hora de durada, es va fer una presentació amb les referències a molts de temes clau en el nostre sistema d'educació. El motiu d'una llista tan llarga no era amb la intenció de tocar-ho tot, perquè lògicament era impossible, però sí intentar concentrar l'atenció dels participants a partir del tema que fos de més interès per a ells. I probablement aquest raonament va ser encertat, perquè, entre tots, es va dedicar més temps a dos temes en concret: el paper de les famílies i la seva col·laboració en l'educació dels fills, i el paper de les tecnologies de la informació i la comunicació en la integració a les aules.

Sota el títol *Els Reptes de l'Educació del Segle XXI: Pinzellades per al debat*, es va presentar tota la següent llista de temes. De tota aquesta llarga llista només es va arribar fins a la meitat dels temes, gràcies a la gran participació i intervenció de tot l'alumnat present.

- Tenim escoles del segle XIX, professorat del segle XX i alumnes del segle XXI, Francesc Imbernon. Eivissa, 2009
- Podria un metge del segle XIX treballar en un hospital del segle XXI?
- Podria un mestre del segle XIX treballar en una escola del segle XXI?
- Podria també treballar en una en una classe d'ordinadors com les actuals?
- Escolaritat obligatòria: 6-16?
- En canvi, l'abandonament escolar és preocupant...
- Aprenentatge al llarg de la vida
- Flexibilitat, treball en grup... Competències per a la feina i la vida
- La formació professional i la universitat
- Nou paper del docent
- Integració: tots junts a l'escola...
- Pluriculturalitat i el plurilingüisme
- Convivència
- Les famílies: com són i com col·laboren en l'educació dels fills?
- L'aprenentatge de llengües estrangeres
- Saber només? O també saber fer, saber ser i saber conviure?
- Un exemple de saber fer...
- La metodologia
- L'avaluació?
- La religió: dins o fora? Una o totes? I els símbols?
- L'horari, el calendari, les activitats...
- Infraestructures, transport escolar, recursos humans...

- De l'escolarització total a la qualitat del sistema educatiu: com a producte o procés?
- I tot això, per què? Formam només caps? O persones per a un món millor?
- Molts obstacles per saltar...
- Pacte per l'educació?
- El camí és llarg, però les primeres passes ja estan fetes... Arribarem a alguna banda?

Durant la segona part de la sessió, d'una altra hora de durada, es varen concretar els temes per treballar de cada una de les participants en l'intercanvi. El tema de l'intercanvi ja estava previst i anunciat amb bastant de temps d'antelació, perquè els alumnes de la UOM poguessin haver pensat sobre el tema i aportar idees ja més o menys consistentes per a la sessió preparatòria. Per tant, així no és difícil d'entendre que en una hora es fes la proposta de temes per tractar amb els alumnes i el repartiment entre les participants. Cada alumna es va comprometre a aportar algun tipus de material visual per donar suport a la seva intervenció amb els alumnes, perquè els fos més fàcil concretar el tema que se'ls plantejava. Les fotos i el muntatge d'aquestes les varen aportar les persones que coordinaven l'experiència.

La selecció i el repartiment de temes va quedar de la manera següent:

- Comparació d'imatges d'Eivissa ara i abans
- Hàbits i rutines de la vida diària de l'Eivissa d'abans
- Conte tradicional
- Ball pagès, vestits, joieria i menjars tradicionals

La preparació de l'experiència, a més de tenir una part preparatòria amb l'alumnat de la UOM, també va tenir una part de preparació amb la mestra tutora del grup de primària. Així, hi va haver una reunió prèvia a la sessió preparatòria al curs de la UOM i a l'intercanvi mateix, en què es varen acordar temes per tractar i possibles activitats. A més, a proposta de la pròpia mestra, es va acordar que l'intercanvi fos mutu, i que els alumnes de primària també tinguessin l'oportunitat no sols de preguntar als alumnes de la UOM, sinó d'aportar els seus propis temes a la sessió.

Els temes proposats per l'alumnat de primària eren un poc paral·lels als dels alumnes de la UOM: els hàbits i rutines de la seva vida diària i la descripció de l'educació a l'escola d'avui, destacant allò que els involucra directament, com els projectes en què participen, les activitats que realitzen, els recursos de què disposen, amb especial atenció a les tecnologies de la informació i la comunicació.

També es va proposar que els alumnes de primària, a partir de la sessió, realitzassin algun tipus d'activitat sobre els temes plantejats pels alumnes de la UOM. Però, atès que la sessió va ser el 27 de maig, és a dir, senzillament, final de curs, va ser impossible dedicar més temps a l'experiència de l'intercanvi, i no es va poder fer l'activitat.

La sessió de l'intercanvi estava inicialment prevista com una sessió d'una hora de durada, de les deu a les onze hores del matí. Però, com que la sortida al pati dels alumnes és a les onze i mitja, ja es calculava que, si la sessió anava bé, i el diàleg era fructífer, la sessió es podria allargar fins a l'hora del pati dels alumnes. I així va ser: la trobada funcionava i no va ser difícil, arribades les onze hores, decidir que podíem allargar mitja hora més la sessió.

La sessió es va dur a terme seguint el que s'havia previst. Primer varen intervenir els alumnes de la UOM, en l'ordre que ja havíem decidit, i després varen intervenir els alumnes de primària. Tanmateix, pel que fa a la intervenció de cada alumna gran, la resta també podia completar-la amb altres comentaris, així com els alumnes de primària podien intervenir, i comentar o preguntar en qualsevol moment. Passats els primers moments, sempre més freds i difícils de manejar emocionalment, el desenvolupament de l'activitat fou cordial, amè i motivador per als dos grups d'alumnes. També fou d'especial interès per als coordinadors de l'activitat i la tutora del grup, perquè era la primera vegada que participaven en un encontre d'aquest tipus.

La sessió va anar com s'havia previst, sense cap problema de comunicació ni de disciplina a l'aula. Tot el contrari, els alumnes de primària varen rebre el grup amb molta il·lusió i simpatia i amb molta capacitat empàtica per entendre les històries que se'ls contaven i el paper dels grans en l'activitat. Tal vegada, podríem destacar l'emoció que va sentir una de les alumnes de la UOM, que per alguns moments li impedí de començar a parlar, i la consegüent sorpresa dels alumnes de primària. Una vegada superat aquest primer moment, la fluïdesa del diàleg va ser la seva principal característica per destacar.

Finalment, com a curiositat de l'encontre, caldria destacar les dificultats, en alguna ocasió, per entendre el vocabulari que empraven les alumnes grans. Totes les alumnes de la UOM que participaven en l'experiència són d'origen eivissenc, amb un profund coneixement dels costums i tradicions de la terra. D'aquest coneixement destaca l'ús de la llengua, i tot i ser l'eivissenc dialecte del català, té nombroses diferències en el lèxic amb el català estàndard, normalment la varietat que s'aprèn a les escoles. Tanmateix, no es va tractar només d'un ús de paraules pròpies del dialecte, sinó d'expressions d'àmbit local amb marcat significat sociocultural –difícil d'entendre per alumnes immigrants o fins i tot per alumnes residents a l'illa des del naixement, però amb poc contacte amb persones de contextos més propers a la cultura tradicional de l'illa.

Els recursos que es varen utilitzar per desenvolupar les sessions varen ser:

- a) Presentació en PowerPoint per a la primera part de la sessió sobre temes generals d'educació:
<http://reflexionsperamestres.blogspot.com/2010/05/pinzellades-per-al-debat.html>

- b) Fotografies antigues que es varen mostrar per fer la comparació entre l'Eivissa d'avui i la de mitjan segle XX:
<http://www.verfotografias.com/2010/03/31/ibiza-de-antes-ibiza-de-hoy-1%C2%AA-parte/>
- c) Propostes didàctiques sobre temes diversos en relació amb la cultura pròpia d'Eivissa i Formentera que es poden trobar al bloc de recursos de l'APREP i que es varen comentar com a suport als diferents temes per presentar als alumnes de primària:
<http://apreprecursos.blogspot.com/2010/04/ball-pages.html>
<http://apreprecursos.blogspot.com/2009/12/bon-nadal-i-bon-any-nou.html>
<http://apreprecursos.blogspot.com/2009/11/dia-de-tots-sants.html>
<http://apreprecursos.blogspot.com/2008/09/joies-deivissa.html>

L'experiència es pot valorar, en general i sens dubte, com un èxit total, tant per l'entusiasme dels alumnes de la UOM com pel dels alumnes de primària. Lògicament, si es valora també la quantitat d'alumnes participants, l'èxit ja no és tan rotund, pel petit nombre final de participants. Vista l'experiència d'enguany, podria ser que en properes edicions de l'experiència s'animarien a participar-hi més alumnes de la UOM.

Com a propostes de millora per a futures edicions, bàsicament, com a mínim, s'hauria d'estudiar el temps dedicat a aquest mòdul dins el cicle. Si enguany ha consistit en dues sessions, una preparatòria i la de l'intercanvi pròpiament dit, una proposta de millora seria ampliar-la amb una sessió més, després de l'intercanvi, per poder valorar amb els alumnes de la UOM el desenvolupament de l'experiència.

Tanmateix, posats a fer un disseny complet d'una nova proposta millorada, per ser més ambiciosos, el mòdul podria constar de quatre sessions, amb aquesta seqüenciació:

- Primera sessió: debat sobre educació per augmentar el grau d'implicació en la temàtica educativa dels alumnes de la UOM.
- Segona sessió: selecció del tema, organització dels punts per tractar, repartiment de tasques i selecció dels materials per aportar a l'intercanvi.
- Tercera sessió: intercanvi. Tot i que totes les sessions de tots els mòduls són de dues hores, en aquest cas, cal mantenir la durada en una hora o com a màxim una hora i mitja, com ja s'ha fet en aquest curs escolar.
- Quarta sessió: valoració de l'experiència. Es podria tenir en compte la possibilitat que aquesta sessió no es fes la setmana següent a l'experiència, perquè doni temps als alumnes de primària a fer algun tipus de treball a partir de l'intercanvi, i que es puguin portar a l'aula de la UOM per comentar-los. Igualment, per ser justs, es podria mirar de fer alguna cosa a la inversa i que els alumnes de la UOM elaborassin algun tipus de proposta per aportar al grup de primària una vegada acabat l'intercanvi.

5. Conclusions

Aquesta relació de conclusions ha sortit de la unificació de les tres experiències a la UOM. L'experiència intergeneracional de la Seu universitària de Menorca ha estat la que més activitats ha dut a terme, però podem considerar aquestes conclusions extensibles a totes tres experiències.

Les experiències d'intercanvi intergeneracional són positives si els temes per debatre han estat preparats i prèviament consensuats. Preparats per les persones grans i preparats per la classe que les acull; per tant, no pot ser una activitat puntual de caire folklòric sinó quelcom perfectament incardinat en les tasques del centre i en els processos d'ensenyament i aprenentatge dels nins i de les nines. Això implicaria una sistematització d'aquests tipus d'experiències, la selecció dels temes per preparar i desenvolupar cada curs i una rotació dels cursos i de les persones. Creiem que la sistematització i la inclusió d'aquest tipus d'activitat dins les escoles i els instituts aportaria qualitat als processos d'aprenentatge dels alumnes joves i podria significar una important contribució de les persones grans que assisteixen a la Universitat per oferir a la societat els seus coneixements i la seva experiència; és una manera de sentir-se útil molt més enllà de les clàssiques activitats d'oci i temps lliure tan recurrents en el món de la tercera edat.

Els temes han d'estar preparats, han de ser atractius i han de permetre la comparació i la valoració. Però cal evitar valoracions simples; s'han d'evitar els judicis o els prejudicis i l'ús de frases estereotipades sense contrast reflexiu: *aquells temps eren millors, què bé que vivim ara, quins desastre què és tot..., la joventut d'avui en dia està perduda*, i d'altres. Aquest aspecte ha de formar part de la formació prèvia de les persones que han de participar en les experiències intergeneracionals. Creiem que aquest és un aspecte fonamental: evitar valoracions simples, cal avançar en interpretacions complexes, des de diferents perspectives, des de posicions crítiques i alternatives, plantejant-se interrogants, valorant la diferència i la discrepància, convivint amb la dificultat, afrontant el conflicte amb optimisme... Sigui com vulgui, aquestes valoracions, gairebé elaborades de forma inconscient, sempre apareixen, i cal sotmetre-les a la interrogació de la ment; cal dubtar-ne, cal interrogar-les, cal sotmetre-les a pressió per analitzar si són capaces d'aguantar un mínim examen reflexiu. Aquesta tasca s'ha de fer amb totes les generacions; per tant, els fets, els fenòmens i les impressions han de ser contrastats, validats o refutats, si cal. Són molts aquests pensaments poc reflexius: pensar que ara amb el material de què disposen les escoles es pot resoldre gairebé tot és un greu error conceptual, com també ho és pensar com a impossible o impensable que nins i nines anassin separats a classe i els contactes entre ells fossin gairebé inexistent. També són falses les apreciacions que afirmen que abans hi havia més respecte o que abans es treballaven molt millor els valors; la realitat és molt més complexa, els valors han canviat, les persones han canviat, els contextos han canviat, tot ara és més difícil i més complex, cal entendre, analitzar i interpretar les aparents contradiccions que acaben sent complementarietats. Cal

analitzar la pluralitat d'interpretacions, teories i implícits que hi ha darrere cada impressió, cada pensament fugisser.

La vivència personal lligada a l'aprenentatge amb components emocionals i afectius és la més rellevant per aprendre i ensenyar amb significat, amb sentit. Per tant, creiem que l'impacte d'aquestes experiències és notable, perquè porta una gran càrrega emotiva i afectiva que s'ha de saber contrastar adequadament amb la raó i la reflexió. Com que tots els aspectes que contenen i comenten uns i altres porten una forta càrrega emotiva, cal evitar que la reflexió sobre l'emoció es converteixi en una desqualificació cap a la persona; les persones han d'entendre, en aquests contextos, que la reflexió i el contrast no pretenen desqualificar, sinó ajudar-nos a ser millors; és a dir, ajudar-nos a seguir aprenent de forma continuada. Els aprenentatges sòlids no sols milloren la nostra capacitat cognitiva o el nostre camp de coneixement, sinó també ens milloren com a persones i milloren les relacions que mantenim amb els altres. No descobrim res nou, només constatem, una vegada més, que els processos d'aprenentatge s'han de farcir amb components emocionals i afectius. Raó i emoció, afecte i racionalitat són components indestriables dels processos d'ensenyament i aprenentatge.

Aquest tipus d'experiència ha de tenir continuïtat en el temps i s'ha de sistematitzar com a part fonamental dels processos d'ensenyament i aprenentatge entre persones de diferents generacions. La programació dels centres educatius, dels casals de gent gran i de les residències de tercera edat i els programes universitaris per a persones grans haurien d'incloure aquests intercanvis com a part consubstancial dels processos d'aprenentatge.

Els comentaris i exposicions a partir de materials reals, propers a les vivències de les persones, amb càrrega afectiva inclosa, esdevenen eines de suport bàsiques per fer més atractives les exposicions i generar un debat més intens, fluid i interessant: una joguina de quan eren petits, un llibre que va copsar el nostre interès, un joc actual, un joc d'ordinador o els jocs d'una videoconsola esdevenen eines d'intercanvi i d'aprenentatge mutu entre generacions. El descobriment de l'objecte, la seva presentació en públic, l'explicació de les seves característiques, la relació que hi hem mantingut, les potencialitats que presenta són qüestions força interessants per potenciar l'intercanvi de coneixements entre generacions i aprendre a situar-nos, tots, petits i grans, davant coses noves que no coneixem, que ens obliguen a atiar la nostra capacitat d'aprenentatge i a superar-nos sense posar massa entrebancs; en aquest cas també cal superar vells tòpics i frases fetes sense cap fonament científic, com *jo no serveixo per a les màquines, això no és fet per a mi, això no ho sabré fer mai...* Afirmacions, totes aquestes, a les quals donam total fiabilitat i certesa, i no aguanten la més mínima anàlisi reflexiva.

Finalment, cal fer convergir i aprofitar les aportacions dels intercanvis intergeneracionals com a punts de partida per construir nous coneixements i teoritzar. Massa vegades hem

pogut constatar com determinades anècdotes utilitzades com a exemple es converteixen en referents únics d'algun fet; els mestres que dirigeixen les sessions d'intercanvis intergeneracionals han de saber construir teoria i elaborar models explicatius a partir de les aportacions de tots els protagonistes. Els mestres han de saber anar més enllà del que es diu amb la intenció de relacionar determinats fets i vivències amb períodes concrets de la història, amb teories i lleis generals i amb sistemes conceptuals molt més amplis. Cal evitar que l'anècdota i l'explicació simple es converteixin en únics referents; per això cal un treball posterior molt més profund del mestre que permeti interpretar i situar, que permeti construir nou coneixement a partir de les aportacions. El mateix cal fer amb les persones grans: cal ajudar-les a interpretar més enllà dels fets observats; qualsevol fet, comentari o anècdota pot servir per il·lustrar una teoria, pot permetre entendre i contextualitzar el moment evolutiu en què es troba un nin o una nina, i entendre per què diu o fa unes coses i no unes altres. Aquesta tasca és la que podríem identificar com a pensament superior, aquell que ens permet a tots aprendre millor, millorar els propis processos d'aprenentatge i reflexionar sobre la manera com aprenem, l'anomenada metacognició.

No hi ha dubte, les trobades intergeneracionals ens permeten aprofitar el bagatge i l'experiència de les persones, i ens apropam a realitats diferents. Tot plegat, ens permet teixir complicitats entre generacions, entre persones de diferents edats, procedències, cultures, tarannàs, interessos i motivacions; entre gent gran i gent petita, entre adolescents i avis, entre estudiants universitaris i entre persones que just varen aprendre de llegir i escriure o persones que ara poden anar a la Universitat, però que durant la seva infantesa no varen poder accedir a l'educació obligatòria considerada bàsica. De fet, entre les persones que acudeixen a la UOM n'hi ha que just saben llegir i escriure i algunes d'elles no varen poder anar a escola mai, ja que varen haver de treballar per tirar endavant les seves famílies. Oferir-los, ara per ara, aquesta oportunitat és un luxe, però també una obligació a la qual no podem renunciar.

Referències bibliogràfiques

Drenning, S. i Getz, L. (1992) «Computer Ease». *Phi Delta Dappan*, 74: 471-472.

Hattan-Yeo, A. i Ohsako, T. (2001) «Programas Intergeneracionales: Política Pública e Implicaciones de la Investigación. Una Perspectiva Internacional». Hamburgo: Instituto de Educación de la UNESCO.

MacCallum, J.; Palmer, D.; Wright, P.; Cumming.Potvin, W.; Northcote, J.; Booker, M. i Tero, C. (2006) *Community building through intergenerational exchange programs*. Australia: National Youth Affairs Research Scheme.

Manheimer, R. J. (1997) «Generations learning together». *Journal Gereontological Social Work*. Núm. 28: 79-91.

Manheimer, R. J.; Snodgrass, D. D. i Moskow-Mckenzie, D. (2002) «Generaciones aprendiendo colaborativamente». A: J. SÁEZ (coord.) *Pedagogía social y programas intergeneracionales: educación de personas mayores*. Málaga: Ediciones Aljibe, SL.

Newman, S. i Sánchez, M. (2007) «Els programes intergeneracionals: concepte, història i models». A: M. SÁNCHEZ (dir.) *Programes intergeneracionals. Cap a una societat per a totes les edats*. Barcelona: Obra Social de la Fundació "la Caixa", col·lecció Estudis Socials, número 23.

Pinazo, S. (2006) «Relaciones sociales». A: C. Triadó i F. Villar (coords.), *Psicología de la vejez*, pàg. 253-285. Madrid: Alianza Editorial.

Pinazo, S. i Kaplan, M. (2007) «Els beneficis dels programes intergeneracionals». A: M. Sánchez (dir.) *Programes intergeneracionals. Cap a una societat per a totes les edats*. Barcelona: Obra Social de la Fundació "la Caixa", col·lecció Estudis Socials, número 23.

Pinazo, S. (2009) «Beneficios de los programas intergeneracionales». *Revista Espai Social*, número 9, II època, 13-16. València.

Sáez, J. (2002) «Hacia la educación intergeneracional. Concepto y posibilidades». A: J. SÁEZ (coord.) *Pedagogía social y programas intergeneracionales: educación de personas mayores*. Málaga: Ediciones Aljibe, SL.

Sánchez, M. i Díaz, P. (2005) «Los programas intergeneracionales». A: S. Pinazo i M. Sánchez (dir.): *Gerontología. Actualización, innovación y propuestas*. Madrid: Pearson Prentice Hall.

Autors

LIBERTO MACÍAS GONZÁLEZ

Palma, 1975. Llicenciat en Pedagogia per la Universitat de les Illes Balears. Tècnic de la Universitat Oberta per a Majors des del curs acadèmic 2007-2008. Àrees d'estudi: l'ús de les noves tecnologies i la qualitat de vida en les persones grans, i les relacions intergeneracionals en educació.

PERE ALZINA SEGUÍ

Alaior, 1960. Diplomat en Magisteri, llicenciat i doctor en Ciències de l'Educació per la Universitat de les Illes Balears. Coordinador dels estudis de Mestre a la Seu de la UIB a Menorca. Àrees d'estudi: atenció a la diversitat, aprenentatge cooperatiu i història de l'educació. Membre de l'Institut Menorquí d'Estudis i assessor de formació.

GEMMA TUR FERRER

Eivissa, 1977. Diplomada en Magisteri i llicenciada en Ciències de l'Educació per la UNED. Professora associada de la Facultat d'Educació de la UIB a la Seu d'Eivissa. Actualment, la seva àrea d'estudi és la tecnologia educativa.

